

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח).

1
בס"ד | גיליון 31
בהעלותך התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

איזו יריעה מצא הגר"ח וואלאז'ין שהיתה חסרה בספר התורה שאבד ונמצא. ע"י וידוי מוכרחים לסור הייסורים של מדה כנגד מדה לסור

"להדר אחר מקום שיש בו ספר תורה לקרות. ומעשה שהיה בעת חתונת בנו הרב מוהר"ץ ז"ל בסטנציי"ע והתפללו, ולא היה שם ספר תורה לקרות והתאמץ רבינו (הגר"ח וואלאז'ין זצ"ל) לילך למקום שיש שם ספר תורה והיה שם הרב דראשקאוויץ, והקיל בעצמו ואמר מה בכך אם לא מהדרין בעת החתונה אחר קריאת התורה, ובטלה דעת רבינו נגד הרב הנ"ל שהיה זקן ושבע ימים.

ובבוא רבינו לביתו פתח הארון קודש ולא מצא הספר תורה והיה ליבו נוקפו על החטא הזה ואמר שבכל ימי החתונה לא היה שום שמץ וייסורים כי אם בזה. ונכנס בחדר מיוחד להתוודות על זה, עודנו שם בחדרו והגיע הבשורה טובה שנמצא הספר תורה, אך אותה היריעה היתה חסרה, ואז הודיענו רבינו שבדוק הדבר שהעונש מכוון מדה כנגד מדה, אבל בוידוי מוכרחים לסור הייסורים לסור".

(כתר ראש, הלכות תפילה אות כ"א)

הטעם שלקתה מרים בצרעת דווקא

במדבר י"ב י': "והקנן סר מעל האהל ונהגה מרים מצרעת פשג ויפן אהרן אל מרים ונהגה מצרעת".

הטעם שלקתה מרים בצרעת דווקא, כי רש"י כתב שמרים דברה לשון הרע על משה אודות האשה הכושית אשר לקח. ואיתא בספה"ק שכל אחד שמדבר על חבירו, הגם שיש בחבירו גם דברים מגונים, ידבר רק במעלות שיש לחבירו יותר ממנו.

והנה תנן במסכת בנגעים (פ"ב מ"א, בכורות פ"ז מ"ו) הכל מטמאים בנגעים חוץ מכושי. אם כן, הביתה מרים צריכה לחשוב המעלה של כושית שאינה מקבלת טומאת נגעים, והיא לא עשתה כן, רק דברה לשון הרע, ולכן לקתה בצרעת להראות לה שדבר זה יש לכושית מעלה יתירה ממנה, שהיא כן נטמאת בצרעת, מה שאין כן הכושית ודו"ק היטב.

(אמרי דעת)

המתנהג בענווה זוכה להדבק בקב"ה שהוא עניו

במדבר י"ב ג': "והאיש משה עניו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה".

"ומשה נגש אל הערפל (שמות כ' י"ז), מי גרם לו? ענותנותו, שנאמר: והאיש משה עניו וגו' מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכניה עם האדם בארץ...". פירוש: הקב"ה הוא עניו, וכך איתא במגילה (דף לא): "כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה, אתה מוצא ענותנותו...". וכן ברש"י (בראשית א' כ"ו ד"ה נעשה אדם): "ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן...". וברש"י (שם י"א ז' ד"ה הבה נרדה): "בבית דינו נמלך, מענותנותו היתירה". ונראה שהוא מדה כנגד מדה, משה רבינו התנהג בענווה זוכה להדבק בקב"ה שהוא עניו.

(ילקוט שמעוני, יתרו רמז ש"ב)

כפעולות איש כן משכורתו

במדבר י"א ל"ג-ד': "הבשר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרָם יָקָרְתָּ וְאִפֵּי ה' חָרָה בָעַם וַיָּךְ ה' בָּעַם מִפְּהַר רֵבָה מְאֹד: וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאֵנֹה כִּי שֵׁם קְבָרוֹ אֶת הָעַם הַמִּתְאָוִים".

"כפעולות איש כן משכורתו. ומצינו שאמרו חז"ל בקברות התאווה שהיה להם תאווה זרה שרואים שהבשר ממית, ואף על פי כן לא עמדו מתאוותם, והוא לפי שהתרעמו על המן והכרחתו אל התורה כי חפצם באהבה בחיירי ומאסו באהבה הכרחי, ולכן כמדתם שילם להם, שגם התאווה זרה הניתנת להם הכרחית היתה אף שהמיתה לא נטו מאחריה".

(שב שמעתתא, הקדמה)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

בפרשה ובדרך היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע זכה אהרן למצוות

הדלקת הנרות

במדבר ח' ב': "דבר אל אהרן ואמר אליו הנה נתתי לך את הנרות אל מול פני המנוחה ואירו שבעת הנרות".

אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (לשון רש"י במדבר כ' כ"ט). ונראה שע"י שהיה אהרן מטיל אהבה בין איש לאשתו, זכו **ששכינה** ביניהם (כדלמדנו בסוטה דף יז.), ובמדה כנגד מדה, ניתנה לו מצוות הדלקת נרות שהיא עדות לבאי עולם **שהשכינה** שורה בישראל (שבת דף כב.).

(יקר חרוץ עמוד קנ"ז)

בשביל שאמר יהושע שהוא "משרת משה", זכה לגדולה. דוד נבחר לראש שבטי ישראל כיון שהקטין עצמו

במדבר י"א כ"ח: "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדני משה פלאם".

יש לפרש עוד דהנה בנבואת אלדד ומידד נאמר "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר וכו', דקשה דתיבת "ויאמר" מיותר דבועין סגי. וגם למה תיארנו במשרת'ת משה".

והנראה דהנה קבלו רז"ל שנתנבאו משה מת יהושע מכניס וכו'. וזהו יש לפרש שאמר זה יהושע דמיון שאול בעת שאמר לו שמואל למי כל חמדת ישראל, השיב הלא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל וכו', כן השיב יהושע הלא אנכי משרת משה מבחוריו, ר"ל הנערים הקטנים והבחורים שבמשרתיו לגודל ענוותנותו, וז"ש אח"כ ויאמר (למשה) אדוני משה וכו' דהענייה היתה למספר הענין, ענה יהושע הלא אני משרת משה מבחוריו.

והנה שמואל אמר לשאול הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך וכו' ואינו מובן לכאורה מהו הכוונה ראש שבטי ישראל. אם הכוונה על המלכות הרי אמר אח"כ וימשחך וכו', ויש לפרש דהכי אקמר, הלא אם קטן אתה בעיניך, בעבור זה ראש שבטי ישראל אתה וימשחך וכו', כי כל הבורח מן הגדולה וכו', והנה כזה הוא גם כן ליהושע להיות שהיה קטן בעיניו לכנות את עצמו רק בשם "משרת משה", עבור זה זכה לגדולה.

וזהו שכתוב "ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר", רצ"ל בשביל האמירה שאמר שהוא משרת משה, זכה שנתחד אליו דבר ה' להכניס את ישראל לארץ.

(דרך עדותיך, יהושע)

מגלגלין זכות ע"י זכאי

במדבר ט' ז': "ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל".

למה נגרע: "... וראויה היתה פרשה זו להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות ע"י זכאי".

(רש"י)

...

מי שהוא עניו יהיה אדון

במדבר י"ב ג': "והאיש משה עניו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה".

"ואמרו, מי שהוא עניו - יהיה אדון".

(ספר מבחר הפנינים, שער הענוה אות י"ב)

...

מדוע נחסרה המילה "בני" אצל שבט ראובן

במדבר י' י"ח: "ונסע דגל מחנה ראובן וצל צבאו אליצור בן שדיאור".

"בכל השבטים נאמר "בני" חוץ משבט ראובן, כנגד מ"ש "את שני בני תמית" (בראשית מ"ב ל"ז), החסירה התורה "בני" אצל שבטו".

שוהם יקר על בעל הטורים בראשית מ"ב ל"ז

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

תוצאות נוראות למחוסר אמונה

יומא דף מח: "רבי אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר, מה אוכל למחר - אינו אלא מקטני אמנה".
"אחד היה אומר תדיר: כבר יש לי בן ובת, ויש לי צער שאשתי מעוברת, כי אין לי לפרנסם. אמר לו החכם: הרי אתה ממחוסרי אמנה, שהרי הקב"ה מזמין חלב בדרי אשה קודם שיהא הולד נולד, ואמרו חכמינו ז"ל (סוטה דף מח): מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, הרי זה ממחוסרי אמנה, לכן אל תדאג! ולא קיבל דבריו, והיה מתאונן. ונולד לו בן, ואחר זמן חלה הבן. אמר לחכם: התפלל על בני שיחיה! אמר לו: עליך נאמר (קהלת ה' ה'): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו'", ומת הילד.
ובאוזנינו שמענו, שאיש אחד היה לו בן ובת. והשקה את אשתו כוס עקרון, ומתו שני ילדיו, ונשאר בשוק בנים, רחמנא ליצלן".

(יעלו חסידים עמוד רכ"ג)

דף נג: "רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה (כאשר היה נפטר רבא מלפני רב יוסף רבו, היה הולך לאחוריו מבלי שיביט בדרכו), עד דמנגפן כרעיה ומתוסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא (עד שניגפו רגליו ונתלכלכו המיפתנים של בית רב יוסף בדם). אמרו ליה לרב יוסף: הכי עביד (כך עושה) רבא. אמר ליה (רב יוסף לרבא): יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא (יהי רצון שירום ראשך על כל הכרך, כלומר, שתהיה ראש ישיבת העיר)!"

על שכיבד את התורה - יכובד

יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא: "כיוון שעשה כולי האי משום כבוד תורה, וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות ונוצר תאנה יאכל פריה, מדה כנגד מדה".

(עיון יעקב)

כיבד את הראש - ירום ראשו

פירושו: כיבד את הראש (רב יוסף) - ירום ראשו.

מדוע נקנסה הארץ שתוציא גופרית שבע שנים

דף נד: "רבי יוסי אומר: שבע שנים נתקיימה גופרית ומלח בארץ ישראל".

"נראה שהטעם שבעה שנים, על שם שביטלו שני שמיטין וזרעו וקצרו בהם.

אי נמי על שביטלו את התורה, על דרך שאמר הכתוב (ירמיה ט' י"א) 'על מה אבדה הארץ על עוזבם את תורתך', והנה התורה יש בה ז' ספרים (שבת דף קטז), וידוע שהתורה נקראת ארץ (זוהר הקדוש ויחי דף רמז:), לכן נקנסה הארץ הגשמית ז' שנים. ונענשה בגופרית, משום דהגופרית הוא אש, והתורה נקראת אש (תענית דף ז), וזה מדה כנגד מדה, הם לא עסקו בתורה שהיא אש, לכן נקנס על הארץ שתוציא גופרית שהוא אש".

(גאון יעקב)

כליאה כנגד רצון להנהגה

במדבר י"א כ"ו-כ"ח: "וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלקד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האלה ויתנבאו במחנה: וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלקד ומידד מתנבאים במחנה: ויען והושע בן נון משרת משה מבחרי ויאמר אדני משה כלאים".

"...שחשדם יהושע שמא כשהיו משתדלים להשיג הנבואה, לא היה חפצם להשיג נבואה בלבד, אבל מצד שהיו מקנאים שלא נתבררו בהנהגת ישראל עם שבעים איש הזקנים, כי אלו עד עתה לא השתדלו להשיג הנבואה, והיה נראה מזה כי אין חפצם בנבואה מצד עצמה, אבל להשתרר עמה על הצבור. ומפני זה ביקש יהושע ואמר אדוני משה כלאים, רצה שיהיה עונשם מדה כנגד מדה, כי הם היו רוצים להיות הנהגת ישראל על ידיהם, ושהיו משועבדים תחתיהם, ולכן היה ראוי שיענישם משה, שאף הנהגת עצמם לא תהיה ברשותם, כי מי שהוא בבית הכלא, אין צריך לומר שאין הנהגת אחרים ברשותו, כי גם הנהגת עצמו וכל תנועותיו ברשות אחרים".

(דרשות הר"ן הדרוש השמיני)

פתאום כנגד פתאום

במדבר י"ב ד': "ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם".

"ויאמר ה' פתאום, רבי שמעון בן מנסיא אומר: פתאום שנתירא משה, בפתאום נדבר עמו".

(ילקוט שמעוני בהעלותך רמז תשל"ט)

"... שהוא משום שנס מפני הנחש בעמדו לפני ה', והוא משום שהיה פתאום ונבהל עד שלא התבונן לפני מי הוא עומד, משום הכי בא לכאן העונש שנדבר עמו (להפחידו) פתאום".

(העמק דבר)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

גדולה בזכות מיעוט

במדבר י"א כ"ז: "וַיִּרְצַץ הַנָּעַר וַיִּגַד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִיָּד הִתְנַבְּאִים בְּמַחְנֵה".

"רבי שמעון אומר: במחנה נשתיירו, שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אלדד ומידד אמרו אין אנו ראויין לאותה הגדולה, הלכו והטמינו עצמם, היינו דכתיב: והמה בכתובים. מלמד שכתב משה שמות שבעים ושנים זקנים ששה מכל שבט, ואלדד ומידד לא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה לפי שמיעטו עצמן. אמר להם הקב"ה: הוֹאִיל וּמִיעֲטַתֶּם עֲצַמְכֶם, הֲרִי אֲנִי מוֹסִיף גְדוּלָה עַל גְּדוּלַתְכֶם. שכל הנביאים נתנבאו ולא יספו, אבל הם מתנבאים והולכים".

(פסיקתא זוטרתא בהעלותך דף קב:)

חסרון אות "י" כנגד חסרון אות "י"

במדבר י"ב ג': "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

והאיש משה ענו: "מלת ענו בחסרון יו"ד, והוא היה שלם במידת הענוה, אבל מפני שחסר אות יו"ד בכבוד הש"י בענין הצור, שאמר (במדבר כ' י'): המן הסלע הזה נוציא לכם מים, והיה לו לומר: יוציא כלפי הש"י, לפיכך חיסר אותה הכתוב בכבודו, מדה כנגד מדה, כך שמעתי ונאה היא...".

(רבינו בחיי)

מרים שפתחה בדיבור – הקדימה הכתוב לאהרן

במדבר י"ב א': "וַתִּדְבַר מֵרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כִּשִׁית לָקַח".

ותדבר מרים ואהרן: "היא פתחה בדיבור תחילה, לפיכך הקדימה הכתוב תחילה...".

(רש"י)

המדה כנגד המדה בשכר ובעונש מופת על ההשגחה הפרטית ודבר זה הוא מנתיבות הצדק והמשפט

במדבר י"ב ט"ו: "וַתִּסְגַּר מֵרִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הָאָסֶף מֵרִים".

"... וכן מצינו במרים שמדדו לה מדה כנגד מדה, היא המתינה למשה שעה אחת כשהושלך ביאור, שנאמר: (שמות ב' ד') "ותתצב אחותו מרחוק", לפיכך נתעכבו כל ישראל בשבילה והמתינו לה שבעת ימים, שנאמר: "והעם לא נסע עד האסף מרים", עד כאן. וזה דבר ידוע בכמה מקומות שמדתו של הקב"ה בכך (שמודד מדה כנגד מדה א. פ.), וכן דרשו רז"ל: (סוטה דף ח.ה): אף על פי שבטלו ארבע מיתות ב"ד דין ארבע מיתות לא בטלו. והוא מופת על ההשגחה הפרטית בשכר ובעונש, וזה מנתיבות הצדק והמשפט, כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו".

(רבינו בחיי)

מדוע קיבל יתרו ת"ק אמה על ת"ק אמה ביריחו

במדבר י' ל"א-ל"ב: "וַיֹּאמֶר אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ כִּי עַל כֵּן דַּעַתְךָ חֲנַתְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינַיִם: וְהָיָה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ".

רש"י פירש (ד"ה והיה הטוב ההוא): "מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב, שנאמר: ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א' ט"ז)".

והנה, יש לעיין מדוע זכה יתרו דווקא לשטח בגודל זה.

בברכות (דף מג:): למדנו: "פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם". למדנו מכאן, שהעין מורכבת כביכול מת"ק (500) חלקים. ומשה רבינו אמר ליתרו: "והיית לנו לעיניים", נמצא שבגלל שהיה יתרו לנו ל"עיניים" ועין אחת היא ת"ק חלקים, לכן בצדק זכה יתרו לת"ק על ת"ק אמות כנגד שתי עיניו.

(צמח ה' לצבי)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

ההנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

